

کاش ۴

دوئل بر سر صدا

پرونده‌ای در باره حضور
ستاره‌های سینما
در عرصه گفتار متن مستند
مرجان فاطمی

fatemi.marjan@gmail.com

حضور بازیگران در عرصه گفتار متن مستندها مسئله جدیدی نیست. در سینمای جهان، سالیان سال است که سوپرستارها برای گفتن نریشن، با فیلم‌های مستند همکاری می‌کنند و محصولی حرفه‌ای به بازار می‌فرستند. در ایران اما قضیه یک مقدار فرق می‌کند. با اینکه سال‌ها از ورود بازیگران به این عرصه می‌گذرد هنوز برای نریشن‌های حرفه‌ای قابل پذیرش نیست. بسیاری از این پیشکسوتان معتقدند بازیگران بهتر است به بازی‌شان در فیلم‌ها و سریال‌ها ادامه دهند و مبحث دوبله و گفتار متن مستند را به اهلس بسیارند. به نظر آنها گفتار متن، امری کاملاً تخصصی است و با فن بیان بازیگری کاملاً متفاوت است. شاید یک بازیگر در دنیای سینما، بهترین باشد و بازی قدرتمندی از خودش به نمایش بگذارد اما الزامی نتواند این موفقیت را در دنیای گفتار متن هم تکرار کند. با این حال بسیاری از کارگردان‌ها و تهیه‌کنندگان آثار مستند، باوری به این امر ندارند و معتقدند بازیگر حرفه‌ای حتماً به فن بیان و چگونگی بیان نریشن‌ها هم مسلط است. در این پرونده ضمن مرور برخی چهره‌های مطرح سینمای ایران و جهان که دستی در گفتار متن مستند داشته‌اند، با داوود نماینده، پیشکسوت عرصه گفتار متن به عنوان مخالف ورود ستاره‌ها به این عرصه و رامین حیدری فاروقی، مستند ساز موافق این مسئله گفت‌وگوهایی انجام داده‌ایم. این مناظره را از دست ندهید.

ستاره‌ها نریتورهای خوبی نیستند

داوود نماینده، نریتور مطرح سینمای مستند، با حضور سوپرستارها در این عرصه مخالف است و این کار را کاملاً غیر حرفه‌ای می‌داند

داوود نماینده، یکی از شناخته شده‌ترین نریتورها در حوزه گفتار متن مستند، ضمن مقایسه سوپرستارهای ایرانی و هالیوودی در زمینه گفتار متن، درباره حضور بازیگران مطرح سینما به عنوان نریتور مستندها و دلایل انتخاب آنها توسط کارگردان‌های مستندساز، توضیحاتی به‌روزانه و جالب‌نویس می‌دهد.

وریتیم و آهنگ داشته باشد. مگر خسرو کم کسی بود؟ یک معجزه بود در سینما و تئاتر اما وقتی سراغ بازی با صدا در کار گفتار متن می‌رویم، قضیه فرق می‌کند. پرویز پرستویی وقتی در فیلم‌ها حرف می‌زند یا حافظ و مولانا می‌خواند، کارش زیبا و متفاوت است اما نریتور موفق نیست.

***در مقوله صداپیشگی، میان گفتار متن مستند و دوبله یک فیلم سینمایی هم تفاوت وجود دارد؟**

به نظر من هر دو در سطحی است که نیاز به ریتم و آهنگ دارد. من فیلم سینمایی زیاد کار کردم اما وقتی نقش جدیدی به من پیشنهاد می‌شود می‌توانم طوری آن را بگویم که مخاطب متوجه نشود که داوود نماینده دارد حرف می‌زند. در مستند هم همینطور است. وقتی از کر و کودیل‌ها یا کوسه‌های سفید اعماق اقیانوس‌ها حرف می‌زنم باید کاری کنم که تن تان بلرزد یعنی تلاش می‌کنم حس را کاملاً به بیننده منتقل می‌کنم. الان نریشن «آذر، شه‌دخت، پرویز و دیگران» از جنس گفتار متن سیاره زمین بود؟

اما در هالیوود هم ما با چنین پدیده‌ای روبه‌رو هستیم. سوپرستارهای مختلف از جمله برت بیت، نیکول کیدمن، مریل استریپ، مورگان فریمن و... علاوه بر بازیگری، در مستندهای مختلف هم به عنوان نریتور حاضر می‌شوند. شما معتقدید این اشتباه در کل جهان صورت می‌گیرد؟

اینها همگی صداپیشه‌اند. وقتی روی انیمیشن‌ها حرف می‌زند غوغا می‌کنند. تفاوت سینمای ما با سینمای جهان این است که بازیگری در سینمای جهان پیدانمی‌کنی که صداپیشه نباشد. اگر هم باشد تعداد اندکی هستند و زیاد هم مطرح نیستند. بازیگران مطرح سینما مثل آل پاچینو، داستین هافمن، رابرت دنیرو، اصلاً صداپیشان روی بازی‌شان می‌نشینند. وقتی جای کاراکترهای یک انیمیشن حرف می‌زند چقدر عالی هستند. اما مادر سینمای ایران، بازیگر صداپیشه‌نداریم.

بحث ورود بازیگران به مقوله گفتار متن فیلم‌های مستند، چند وقتی است رواج پیدا کرده. به عنوان صداپیشه پیشکسوتی که سالیان سال است مردم به صداپتان روی مستندهای مختلف عادت دارند چه نظری در این رابطه دارید؟

معتمد و ورود و خروج این اسم‌ها بازیگرها به مستند مقطعی و سلیقه‌ای است و نمی‌تواند با محتوای کار ارتباط پیدا کند. وقتی کارگردانی می‌آید، پرویز پرستویی یا حامد بهداد یا سایرین را برای گفتار متن مستند انتخاب می‌کند در واقع قصد دارد از این اسم‌ها در کارش بهره‌برد. در صورتی که مستند، شناسنامه خودش را دارد و یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های آن، گفتار متن است. طبیعتاً بیننده حرفه‌ای مستند، وقتی صدای این بازیگران را در یک مستند می‌شنود برای خود علامت سوال به وجود می‌آید که مثلاً چه اتفاقی افتاده که این متن را دارد پرستویی می‌خواند؟ حد و اندازه پرستویی در سینما از شما بیشتر است اما مستند هم جایگاه مخصوص به خودش را دارد. وقتی کارگردان می‌آید از او یا سایر بازیگران استفاده می‌کند در واقع می‌خواهد رونق به کارش ببخشد یا نقاط ضعف کارش را بپوشاند. همانطور که می‌بینید در سینما هم این اتفاق می‌افتد. کارگردانی برای اینکه ضعف فیلمنامه‌اش را بپوشاند از بازیگر قوی استفاده می‌کند.

جدای از این مسائل، بازیگرهایی که وارد عرصه مستند می‌شوند مسلط به فن بیان هستند و از همین توانای می‌توانند در گفتار متن استفاده کنند؟ معتقدید گفتار متن، مقوله‌ای کاملاً مجزا از اصول بازیگری است؟

من معتقدم هر کسی باید جای خودش قرار بگیرد. خدا رحمت کند زنده یاد خسرو شکیبایی را. او سال ۵۵ آمد برای کار دوبله. آیا شکیبایی صدای مثبتی نداشت؟ چرا خیلی. اما صدایش از جنس دوبله نبود. صدایی از جنس دوبله است که دارای هارمونی، فراز و نشیب، نت‌های موسیقایی باشد

1

مورگان فریمن
در دو دهه قبل، علاوه بر بازی‌هایش، در مستندهای بی‌شماری به عنوان گوینده

متن صدای او را می‌شنویم، مستندهایی درباره فضا، طبیعت، گفتار متن انگلیسی رژه پنگوئن‌ها، و به خصوص مجموعه مستندهای تاریخ برده‌داری. فریمن یکی از دو سه بازیگر سیاه‌پوستی است که بیشترین و مهم‌ترین نقش‌هایش درباره مسائل سیاهان بوده است.

2

برد پیت
یکی از مهمترین فعالیت‌هایش در عرصه گفتار متن، روایت مستند ورزشی «بازی آمریکایی: ۲۰۰۹

پرستاران نیواورلئان» بود که حدود چهار سال پیش انجام شد. شرکت فیلمسازی ان.اف.ال فیلمز تهیه‌کننده این مستند هر سال از یک هنرمند برجسته و صاحب‌نام می‌خواهد که برای فیلم مستندش از این مسابقات نریشن بگوید و یکی از آنها برات پیت بود. او همین اواخر به همراه کیت بلانش گفتار متن مستند «سفر زمان» به کارگردانی ترنس مالیک را هم گفت.

3

مریل استریپ
در بیان گفتار متن سابقه زیادی دارد. این اواخر در مستند «شگفتی‌های طبیعت در قطب شمال»

به عنوان نریتور ظاهر شد. او پیش از این در مستند «طوفان در بیو» گفتار متن گفته بود و سال ۱۹۹۵ هم با پروژه مستند دیگری به اسم «در بای زنده» برای گفتار متن نریشن همکاری کرده بود. به گفته کارگردان فیلم «طوفان در بیو» او توانایی خاصی در گفتار دارد و دوراوی ایده‌آلی است.

4

لئوناردو دی کاپریو

این اواخر در چند فیلم مستند از جمله «ساعت یازده» و «کربن» به عنوان راوی حضور پیدا کرده. هر دو این مستندها درباره محیط زیست هستند. «ساعت یازده» به تهیه‌کنندگی خود دی کاپریو ساخته شده و افراد مشهوری مثل میخائیل گورباچف، رهبر اتحاد جماهیر شوروی دیدگاه‌هایشان را راجع به محیط زیست بیان کرده‌اند.

هدیه میرحسینی انشریه روزانه

اتفاقا ستاره‌ها نریتورهای خوبی هستند

رویکرد مثبت رامین حیدری فاروقی، کارگردان مطرح سینمای مستند به بحث حضور بازیگران در عرصه گفتار متن

آزاده باقری

azade150@gmail.com

رامین حیدری فاروقی، از جمله مستندسازان برجسته‌ای است که تجربه فراوانی در ساخت مستندهای سفرنامه‌ای دارد. او در چند مستند از رویانونهالی به عنوان راوی و نریتور استفاده کرد؛ بازیگری مطرح که پیش از ورودش به عرصه گفتار متن، در سینما و تلویزیون، چهره بسیار شناخته شده‌ای بود. در گفت‌وگو با این کارگردان، مسئله ورود بازیگران به عرصه گفتار متن، با بدو و نبایدها و اصول حرفه‌ای این بحث را بررسی می‌کنیم.

در زمینه ورود سوپرستارها به عرصه گفتار متن مستند، نظرات مختلفی وجود دارد. بسیاری از دوبلورهای مطرح قدیمی با این امر کاملاً مخالفت می‌کنند و معتقدند که اصلاً ورود بازیگران به این زمینه، حرفه‌ای نیست. شما به عنوان یکی از کارگردان‌های حرفه‌ای در عرصه مستندسازی، درباره حضور بازیگران در امر گفتار متن مستند، چه نظری دارید؟

بیان درست و تاثیرگذار در یک مستند، اساساً وابسته به این نیست که گوینده آن، بازیگر مطرحی است یا خیر. بعضی از گوینده‌های گفتار متن، با آگاهی، توانایی بالا، صدای خوش و درنگ به موقع، تاثیرگذار هستند و به بیان درست و تحقق جهان اثر کمک می‌کنند. برخی گویندگان هم اینگونه نیستند و یکنواخت، کند و بدون تاکید سخن می‌گویند و تاثیرگذار نیستند. تاجایی که فکر می‌کنیم اگر صدای این اثر قطع شود ارتباط بهتری با اثر برقرار می‌کنیم. این مسئله درباره بازیگران هم صدق می‌کند. از آنجایی که بخش مهمی از کار بازیگری مربوط به بیان است؛ طبیعتاً بازیگران توانا باید به بیان هم مسلط باشند. یک نفر می‌تواند هم بازیگر خوبی باشد هم در عرصه گویندگی موفق ظاهر شود اما این مسئله قابل تعمیم نیست. شاید فردی بازیگر خوبی باشد اما لزوماً گوینده موفق نباشد و چه بسا سال‌ها هم در زمینه گویندگی مستند فعالیت کند اما موفقیتی به دست نیاورد.

پس به نظر شما برای ورود یک بازیگر به حوزه گفتار متن، به تخصص خاصی نیاز نیست؟

اگر بازیگری نحوه درست بیان را نداند بازیگر موفق نیست. بازیگری که بیان خوبی دارد طبیعتاً به الفبای خوانش متن هم آشناسد و دیگر نیازی به گذراندن دوره ندارد. فقط باید

کارگردانی باشد که درباره نقاط عطف با او صحبت کند؛ اما اگر کسی در حوزه بازیگری توانایی بیان بالایی نداشته باشد بعید است با گذران دوره هم بتواند در گفتار متن موفق به ایجاد یک حادثه بزرگ در گفتار متن شود.

کسانی که مخالف ورود بازیگران به بحث گفتار متن هستند معتقدند که آنها در صداپیشانی هارمونی، فراز و نشیب و نت‌های موسیقایی ندارند. حتی به نظرشان زنده باد خسرو شکیبایی هم با وجود صدای خوبی که داشت، در گفتار نریشن موفق نبوده.

با این امر موافق نیستیم. زنده باد خسرو شکیبایی از جمله افرادی بود که با بیان خود به جان کلام کمک کرد. تجربه شخصی من می‌گوید تعداد کمی از گویندگان گفتار متن هستند که موفق می‌شوند با فراز و فرود درست، آهنگ کلام و تاکید به موقع به اثر کمک کنند. بسیاری از این افراد استقلال اثر را از بین می‌برند و گفتار متن را با فراز و فرود ویژه‌ای اجرا نمی‌کنند. تعدادی از دوستان هستند که سال‌ها به یک شکل نریشن می‌گویند و چون شیوه گفتارشان مورد پسند بعضی‌ها قرار می‌گیرد، به یک جور برند تبدیل شده‌اند. عده‌ای فکر می‌کنند با استفاده از این شکل، نوعی خاطره را بیدار می‌کنند و به اثرشان تشخص می‌دهند. تعدادی از افراد هم هستند که ماجراجوترند و علاقه‌مندند با تغییرات بیشتر کار کنند. البته تعداد این افراد هم زیاد نیست.

بنابراین کاملاً از ورود بازیگران به این عرصه دفاع می‌کنید؟

به نظر من مشکلی وجود ندارد. بازیگری که توانایی گفتار متن داشته باشد این کار را بر روی آثار مستند انجام دهد.

ستاره‌های ایران

پرویز پرستویی

پرویز پرستویی یکی از بازیگران پرکار عرصه گفتار متن مستند است. او چند سال قبل برای مستندهای «شیر ایرانی»، «ما ۱۳ نفر بودیم» و «موج زنده»، گفتار متن گفته بود و سال گذشته هم به عنوان گوینده نریشن‌های مستند «حیات وحش ایران» معرفی شد.

حامد بهداد

سال ۹۰ در مستند «روزی روزگاری سینما» به کارگردانی شهرام میراب اقدام به عنوان گوینده گفتار متن ظاهر شد. از آنجا که مستند درباره تاریخچه صدساله سینماهای پایتخت بود، حضور بهداد چندان عجیب به نظر نمی‌رسید.

رویانونهالی

وضعیت او با سایرین متفاوت است. علاوه بر اینکه به عنوان گوینده نریشن در مستندها فعالیت دارد در چند مستند هم به عنوان بازیگر و راوی ظاهر شده. مستندهای «اینجا آفریقا است»، «سفره ایرانی» و... که به کارگردانی رامین حیدری فاروقی، همگی با بازی و روایت نونهالی ساخته شده‌اند.

محمدرضا فروتن

چند وقت قبل تصمیم گرفت به حوزه صداپیشگی و گفتار متن ورود کند. بعد از ورود به عرصه دوبله کارتون، چند وقت قبل با یک برنامه اجتماعی به اسم «همین حوالی»، به عنوان نریتور همکاری کرد. این مستند در گروه اجتماعی و اقتصادی شبکه سه تولید شده بود و فروتن به عنوان راوی، به بحث آسیب‌های اجتماعی و مسائل روز و روزمی کرد.

A Dual over Voice

Aida Tadayon
aida.tadayon@gmail.com

The actors' presence in the field of voice-over for documentaries is not a new thing. It has been many years in the world cinema that superstars work with documentaries to tell the narration and present a professional, precise product to the market. But in Iran, it is a little bit different. Although it's been many years that the actors/actresses have entered into this field, that's not acceptable for the professional narrators. Many of these veterans believe it is better the actors keep on their acting in films and TV series and leave the voice-over and narration to the specialists. Maybe an actor can be the best in the world of cinema and give a powerful performance, but they cannot necessarily repeat this kind of achievement in the world of voice-over. But this is not the way many documentary directors and producers think of this issue.

Parviz Parastoui: A Doubtful Presence

Parastui is a well-known Iranian actor who starred in some admired war films. He is one of the active actors in the field of documentary voice-over. A few years ago, he spoke the voice-over for many documentaries like 'Persian Lion', 'We Were 13 Persons' and 'Living Wave'. Last year, he was introduced as voice-over narrator for 'The Wild Life of Iran' documentary. His presence in the field was doubted with many butts and ifs.

Hamed Behdad: Never Heard Again

In 2011, Behdad, Iranian actor, appeared as voice-over narrator in 'Once Upon a Time Cinema' directed by Shahram Mirab Aqdam. Since it was a documentary about 100 hundred history of movie theaters in the capital, Behdad's presence seems more normal. After this project, while we expected Behdad to be active in this field more than before, he never spoke the voice-over for any documentary.

Roya Nonahali: This Case Is Different

The Beloved Is at Home (by Khosrow Sinai) is her first acting in the world of cinema. Her position is somehow different from her counterparts. She has appeared both as performer and narrator in some documentaries as well as speaking the voice-over in documentary films, including 'Her Is Africa', 'Persian', etc. that are made by Ramin Heidari Farouqi as director and Nonahali's spouse.

M.R. Foroutan: Somewhere Around

Some time ago, he decided to enter into the field of voice-acting and narrating. After entering into the field of dubbing for animations, he worked as narrator for a social TV program named 'Somewhere Around' a short while ago. This documentary was produced in the Social and Economic department of a TV channel and Foroutan spoke the voice-over about social problems and current issues.